

วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ในชุมชนบ้านห้วยตัม
อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

KRUBA WAY AND THE DEVELOPMENT OF STRENGTH COMMUNITY IN
HUAY TOM COMMUNITY, LI DISTRICT, LAMPHUN PROVINCE

บุญเพลิน ยาวิชัย*
ดร.วิชัญพล ผลมาก
ดร.นิกร ยาอินตา**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาวิถีครูบาในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านห้วยตัม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ๒) เพื่อศึกษาวิถีครูบากับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ๓) เพื่อศึกษาคุณค่าเชิงจริยธรรมของวิถีครูบา ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาในชุมชนบ้านห้วยตัม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก กับพระสังฆาธิการผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๘ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

๑. วิถีครูบาในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรมวิถีครูบา ในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรมจากการศึกษาพบว่า วิถีครูบาในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรม เป็นพื้นฐานให้เกิดแนวความคิดในการนำเอาวัฒนธรรมที่ดั่งงามมาพัฒนาให้เกิดคุณค่าและมูลค่า อันส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดั่งงาม ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา เผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านได้อบรมสั่งสอนให้ชาวเขาเคารพนับถือพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามแนวคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การปฏิบัติธรรมให้ดูเป็นตัวอย่างสร้างอาชีพให้ชาวกะเหรี่ยง พร้อมทั้งดินในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ท่านจึงได้สร้างผู้นำชุมชน เพื่อให้ถ่ายทอดปกครอง ท่านได้เมตตาสร้างผังเมืองของชุมชนอย่างเป็นระเบียบ ทั้งระบบน้ำ ระบบไฟฟ้า สาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน มีการสนทนาธรรมกับผู้นำชุมชนและเผยแผ่ธรรมะให้แก่ชาวกะเหรี่ยงโดยการเล่านิทานเพื่อให้ชาวบ้านได้รู้จักพิจารณาด้วยตนเองและทำให้ชาวบ้านได้เข้าใจหลักธรรมโดยวิถีธรรมชาติ เพราะธรรมะ คือธรรมชาติ ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่ตรงตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

* นายบุญเพลิน ยาวิชัย, หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน).

** อาจารย์ที่ปรึกษา

๒. วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ในชุมชนบ้านห้วยตัม จากการศึกษาค้นคว้า ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา หลังจากที่ท่านได้เผยแผ่ธรรมะให้แก่ชาวกะเหรี่ยงด้วยการเล่านิทาน ท่านได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดย การเทศนา การอบรมศีลธรรม และการประพันธ์ผลงานการประพันธ์ที่โดดเด่น ในปัจจุบันท่านเป็นตัวอย่างในการกินเจหรืออาหารมังสวิรัต ให้ท่านสนับสนุนกองทุนวัด โรงเรียน โรงพยาบาล บุรณศาสนสถาน เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจหลักธรรมมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการส่งเสริมอาชีพ โดยการส่งตัวแทนในชุมชนเข้าไปเรียนด้านวิชาชีพต่างๆ กลับมาถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน จนสามารถผลิตเป็นแหล่งเรียนรู้อาชีพมากมาย อาชีพเสริมที่ทำรายได้ให้กับชุมชน ได้แก่ การทำเครื่องเงิน ทอผ้าด้วยมือ การแปรรูปจากผ้าทอ ตีเหล็ก ขุดศิลาแลงและการจักสาน มีการพัฒนาจนเกิดเป็น ผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากลูกค้าและนักท่องเที่ยว สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนจนถึงปัจจุบันนี้ ท่านได้สร้างผู้นำชุมชน เพื่อการปกครองในการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยตัมในขณะเดียวกัน ท่านได้ใช้หลักธรรมพัฒนาจิตใจ เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งต่อไป

๓. คุณค่าเชิงจริยธรรมของวิถีครูบา ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาในชุมชน จากการศึกษาค้นคว้า คุณค่าเชิงจริยธรรมของวิถีครูบา หมายถึง หลักปฏิบัติที่ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ปฏิบัติโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรม ควบคู่กับการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเจริญทั้งทางด้านความคิด สติปัญญา และการดำรงชีวิต ที่มีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นดั่ง เข็มทิศ นำทางชีวิตสู่ความเจริญ ที่ยั่งยืน เป็นคุณค่าเชิงจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พรหมวิหาร ๔ ศีล ๕ สังคหะวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ หลักการมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย หลักความสามัคคีและเสียสละ หลักธรรมเหล่านี้ล้วนเป็นคุณค่าเชิงจริยธรรมที่ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา นำมาพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

๔. ผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เน้น การบูรณาการหลักธรรมมาปรับใช้ในชุมชนบ้านห้วยตัมในโอกาสต่างๆ และชาวบ้านเกิดความภูมิใจที่มีทุนทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าคนในชุมชนบ้านห้วยตัม ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขกับต้นทุนทางวัฒนธรรม ที่พวกเขามี ผู้นำชุมชนมีแนวทางการพัฒนา ชุมชนและองค์กรให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันได้อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม และส่งเสริมอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทุกคนมีวิถีชีวิตเหมือนกันคือ จะทำงานกันทุกวัน หยุดทำงานในวันพระ หรือวันศีล พาครอบครัวมาร่วมทำบุญตักบาตรผัก ทุกคนที่ปฏิบัติตนรักษาศีล ภาวนา กินเจหรืออาหารมังสวิรัต ล้วนมีความสุขบนคุณธรรมที่ดีงาม

คำสำคัญ: วิถีครูบา, การพัฒนา, ชุมชน, ให้เข้มแข็ง

ABSTRACT

The purposes of this study were ๑) to examine the Kruba way as a cultural capital in Huay Tom community, Li district, Lamphun province, ๒) to find out the Kruba way and development of strength community, ๓) to investigate the moral values of Kruba way as a tool of community development in in Huay Tom community, Li district, Lamphun province. This research was conducted by using the qualitative research methodology and the data collected by using in-depth interview with the key of informant ๑๘ persons from Buddhist ecclesiastical officials. The tools used in structured interviews by analyzing data content (Content Analysis Technique) and then presented in a descriptive form.

The findings of this research as follows:

1) Kruba way as a cultural capital was found that the concept basis of bringing culture to develop for value. It affected to the way of life and well-being excellently. Kruba Chaiyawongsaphattana propagated Buddhism, Venerable taught the tribal to pay respect in Buddhism, followed the teaching of Buddha, Venerable practiced meditation for example, made Karen occupations with land for doing agriculture and resident, live with community. Venerable built the community for easy administer, Venerable had kindness to build city plan of tidy community, including water system, electricity system and public utility for community convenience, there was discussed the Dhamma with community leader and propagated the Dhamma to Karen by storytelling for the villagers considered themselves and understood in the principle by natural way because Dhamma means “nature” that was cultural capital according to Buddhism

2) Kruba way and development of strength community in Huay Tom was found that Krubachaiyawongsaphattana after Venerable propagated the Dhamma to Karen by storytelling, Venerable propagated Buddhism by sermon, moralizing and composing workings from remarkable composition. At the present, Venerable is an example in eating vegetarian, donated for supporting temple fund, school fund, hospital fund and restoration of religious places for the villagers understand in

Dhamma more and more, including the promoting occupation by community representatives to learn various occupations for transferring knowledge to community. They can make income to community, including silverware, hand weaving, fabric processing, Blacksmith, laterite mining and basketry. There are the development of products (OTOP) of community and accepted from customers and tourist that can make famous to community until the present. Venerable built community leader for administering in community development in Huay Tom Village. Meanwhile, Venerable applied the Dhamma principle for mental development and applied in development of further strength community.

3) The ethical values of Kruba way as a tool of community development was found that the practicing principle of Krubachaiyawongsaphattana practiced by using the principle of Dhamma in Buddhism for propagating Dhamma guidelines coupled with advancing of community development, including thought, intelligence, living. The principle of Buddha teaching was compass to take life to sustainable prosperity. It was the ethical values in Buddhism, including Prahmavihara IV, Panca Sila V, Sangahavatthu IV, Iddhipada IV, the principles of democratic participation, the principle of harmony and sacrifice. These principles were the ethical values of Krubachaiyawongsaphattana to bring development of strength community through until the present day.

4) The interview result was found that the key informants, most of them integrated with the principles and applied in community of Huay Tom village on different occasions. The villagers were proud toward invaluable cultural capital in Huay Tom village, lived happily with cultural capital that they have it. The community leaders have development guidelines of strength community and organization more and more. Meanwhile, there was conservation of cultural traditions and promoting occupation for making income to community. All people have the same way of life that were working every day, no working on Buddhist day or Buddhist holiday, they took their family to make merit vegetables. All people who observed the precepts, chanting (Bhavana), vegetarian, all enjoyed with good moral.

Keywords: Kruba way, Development, Community, of strength

บทนำ

พระสงฆ์ เป็นหมู่สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใส สละเรือนออกบวช ถีววัตร ปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้พระสงฆ์จัดเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ในพระรัตนตรัยหมายถึงเฉพาะพระอริยะสงฆ์^๑

พระไตรปิฎกภาษาบาลีได้กล่าวถึงถึง พระสงฆ์ ไว้ ๒ ประเภท คือ สาวกสงฆ์ และ ภิกขุสงฆ์ สาวกสงฆ์ หรือที่สมัยหลังนิยมเรียกว่า อริยะสงฆ์ คือหมู่พระอริยบุคคล ที่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า โดยการบรรลุมรรคผล อริยบุคคล ๔ ประเภท คือ ๑) พระโสดาบัน ๒) พระสกทาคามี ๓) พระอนาคามี ๔) พระอรหันต์ หรือที่สมัยหลังนิยมเรียกว่า สมมุติสงฆ์ คือ หมู่ภิกษุ ที่ได้รับการอุปสมบทตามพระบรมพุทธานุญาต จากพระเถระตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปเรียกว่าสงฆ์พระสงฆ์^๒ ในหน้าที่ของพระสงฆ์ และเป็นบทบาทจริงในทางปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ถูกต้องตาม พระธรรมวินัยพึงปฏิบัติกันโดยเฉพาะในด้านหลัก ๔ ด้าน เป็นภารกิจที่มีความสำคัญ ในสมัยพุทธกาลพระองค์ ใช้คำว่าไปประกาศพรหมจรรย์ ประกาศวิถีชีวิตอย่างพรหม อันเป็นชีวิตที่ประเสริฐ^๓ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานพระองค์ไม่ได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดให้เป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์ ในสมัยพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้นยังไม่มีพระไตรปิฎกบันทึกคำสอนดังที่เราทราบกันอยู่ เรียก พรหมจรรย์ (พรหมจรรย์) ดังพุทธวจนะที่ตรัสเมื่อครั้งทรงส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูปไปเผยแผ่พระศาสนาครั้งแรกว่า จรด ภิกขเว, จาริกัม พุชชนิตาย พุชชนสุชาย โลกานุกมปาย, อดถาย หิตาย สุขาย, เทวมนุสสานัม เทเสตุ ภิกขเว ธมมัม อาทิกถยาณัม มชฌมกถยาณัม ปรีโยสานกถยาณัม สาทถัม สพทชนัม เกวลปริปัญณัม ปรีสุทธี พรหมจรรย์ ปกาเสสิฯ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหุชน เพื่อ

^๑พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาคร อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน,ราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔๙๖.

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาคร อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔๙๖.

^๓สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,วินัยมุข เล่ม ๒, (หลักสูตรนักธรรมชั้นโท), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘๗.

ความสุขแก่พหูชน เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ อันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง^๕

ในล้านนาพระสงฆ์ผู้มีศีลอันงดงามไม่ต่างพร้อย มีจริยาวัตรเป็นที่เคารพ แก่คนทั่วไปเป็นผู้ปฏิบัติดี สันโดษบวชตั้งแต่เป็นเณร และเป็นพระ ไม่เคยสึก และมีครอบครัวมาก่อน และถึงเวลาอันสมควรแล้วชาวบ้านทั้งหมดจะพร้อมใจกัน ยกยอเอาพระรูปนั้นเป็นครูบา เช่น ครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยมีครูบาปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างโดยยึดหลักไม่เบียดเบียนชีวิตของผู้อื่น^๖ ในที่นี้ขอกล่าวอ้างถึงพระครูพัฒนกิจจานุรักษ์ (ครูบาวงศ์) นับเป็นพระอริยะสงฆ์รูปหนึ่งของล้านนา ได้รับฉายานามว่า “เทพเจ้าชาวกระเหรี่ยง” พระคุณท่านได้เจริญรอยตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และได้ทุ่มเทเสียสละให้กับงานพระพุทธศาสนา สงเคราะห์ชุมชนมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน ปรากฏผลงานให้เห็นเป็นประจักษ์จำนวนมาก

ปี ๒๕๓๔ – ๒๕๔๙ บ้านพระบาทห้วยต้ม มีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว มีการแยกหมู่บ้านอย่างเป็นทางการและถูกต้องทั้งหมด ๑๐ หมู่บ้าน สาเหตุที่มีประชากรเพิ่มขึ้นคือ การอพยพเข้ามาของชาวเขาตามญาติพี่น้อง หมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม จัดว่าเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งเคร่งครัดในการถือปฏิบัติมั่งสวัริติ จึงเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ปฏิบัติตนทำคำสั่งสอนของครูบาวงศ์เป็นศูนย์รวมจิตใจ ท่านมีวิธีการสอน ด้วยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น การไม่ฉันทเนื้อสัตว์ และสอนลูกศิษย์ที่เป็นพระสงฆ์ รวมถึงชาวบ้านว่า การฉันทหรือรับประทานเนื้อสัตว์ นั้นเป็นการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น จึงมีการตั้งกฎกติกาขึ้นในชุมชนเพื่อให้เกิดความสงบสุขและเชื่อฟังปฏิบัติตามคำสอนครูบาวงศ์ อย่างเคร่งครัด คือ ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ ไม่ดื่ม ไม่จำหน่ายของมีนเมา และให้ทุกคนมาทำบุญฟังเทศน์ทุกวันพระมีการพึ่งพาอาศัยและเอื้ออาทรต่อกัน มีความสามัคคีมีการร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชนเผ่า เช่น การทอผ้า การแต่งกายชุดประจำเผ่าและภาษาพูด ในมุมมองของคนภายนอกมองว่า ชุมชนห้วยต้มเป็นชุมชนที่ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี คือ ปฏิบัติตนตามศีล ๕ อยู่กันด้วยความรัก อบอุ่น สิ่งที่คนภายนอกสัมผัสได้ คือ วัฒนธรรมชุมชน การหยุดทำงานทุกวันพระเพื่อพาครอบครัวมาทำบุญที่วัด

หลังจากที่ครูบาวงศ์มรณภาพลง กอรปกับกระแสทุนนิยมจากภายนอกเข้ามากระทบและแพร่ขยายต่อวัฒนธรรมชุมชนและชีวิตความเป็นอยู่ การปฏิบัติตัว เริ่มเปลี่ยนแปลง แก่นนำชุมชนคิด

^๕พระครูอดุลสีกิตติ์, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในล้านนา, (เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕๘.

^๖พระครูพุทธธรรมสุนทร(โสดา ทาปัน), “บทบาทของพระครูพัฒนกิจจานุรักษ์ (ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา) ในการสงเคราะห์ชุมชน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๒.

หาวิธีการที่จะป้องกันและพยายามกล่อมเกลาจิตใจคนรุ่นหลังให้ประพฤติปฏิบัติเหมือนดังเดิมเพื่อให้วิถีชีวิตชุมชนกลับมาเหมือนเดิม ผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ ในชุมชนที่ยังยึดมั่นในคำสั่งสอนมีอยู่ ทุกหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นลูกศิษย์ครูบาวงค์และถือปฏิบัติดำเนินวิถีชีวิตตามคำสั่งสอนของครูบาวงค์จนถึงวันนี้ แต่ก็มีชาวเขาบางกลุ่ม ที่ย้ายมาใหม่หรือเยาวชนรุ่นหลังที่เติบโต ในสังคมที่ต้องช่วยเหลือตัวเอง เพื่อตามกระแสนิยม จากหลงลืมวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนตนเอง ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมากมาย ในชุมชนห้วยต้ม^๖

การพัฒนาชุมชนเป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในแต่ละชุมชนโดยให้เกิดการพัฒนาพร้อมกัน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และระบบโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของบริบทของแต่ละชุมชนที่มีความแตกต่างกัน^๗ ความเชื่อ วัฒนธรรม จึงส่งผลให้การพัฒนาแตกต่างกันในแต่ละชุมชน การพัฒนาชุมชนที่อาศัยสินทรัพย์ของชุมชนเป็นรากฐานเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอย่างเข้มแข็งมาจากภายในชุมชน^๘ ซึ่งทุนชุมชนไม่ได้ หมายถึง ทุนที่เป็นเงินตราเท่านั้น แต่หมายรวมถึง ทุนธรรมชาติได้แก่ ดิน น้ำป่า ซึ่งแต่ละสังคมมีทุนธรรมชาติที่ต่างกัน ทุนธรรมชาติเป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำเนินอาชีพของชุมชน^๙ การพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องเริ่มจากตัวคนในชุมชนก่อน และทุกคนล้วนมีความสามารถมีภูมิปัญญาเป็นของตนเองสามารถพึ่งพาตนเองได้ ชุมชนก็จะกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

ปัจจุบันนี้ วิถีชีวิตชุมชนห้วยต้มเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เพราะด้วยสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองเข้ามามีบทบาทในชีวิตมากขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชนห้วยต้ม เริ่มแปรเปลี่ยน การเข้าวัดปฏิบัติธรรมจากในอดีตไปทุกวันพระ เปลี่ยนไปเฉพาะวันพระใหญ่ คือ ๘ และ ๑๕ ค่าเท่านั้น มีร้านค้าในชุมชนเริ่มลักลอบจำหน่ายเครื่องดื่มของมีนเมา มีการทะเลาะวิวาทในหมู่บ้านระหว่างกันเอง เหตุจากการดื่มเหล้า สมาชิกชุมชนห้วยต้มที่ออกมารับจ้างข้างนอกหมู่บ้าน เริ่มรับประทานเนื้อสัตว์ โดยการซื้อเข้าไปในหมู่บ้าน ซึ่งอดีตไม่เคยมี แต่อาชีพที่ไม่ปรากฏในชุมชนห้วยต้มตั้งแต่อดีตจนถึงวันนี้ คือ การเลี้ยงสัตว์ไว้กิน ไว้จำหน่าย ไม่มีให้เห็น นับว่าเป็นเรื่องดียังคงอยู่ หากเวลานั้นนานไป ชุมชนห้วยต้มจะเป็นอย่างไร จะไปทิศทางไหน หากชุมชนไม่มีการทบทวน

^๖ พระครูสิริสุตาภิรมณ์ (ศุภชัย สุทธิญาณ), พระชัยยะวงศาอนุสสติ, (กรุงเทพมหานคร: ป.สัมพันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖.

^๗ ศ.นพ.ประเวศ วะสี, ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียน สโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑๓.

^๘ กาญจนา แก้วเทพ, เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สภาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘), หน้า ๔๕.

^๙ ศ.นพ.ประเวศ วะสี, ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียน สโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑๔.

ตนเองไม่มีใครคอยกระตุ้นเตือนจิตสำนึกของคนในชุมชน และปลูกฝังเยาวชนคนรุ่นหลัง ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม การปฏิบัติตนในการรักษาศีลธรรมอันดีงาม หลักธรรมพุทธศาสนาก็จะทำให้ชุมชนรู้จักวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของตนเอง

ดังนั้น จากที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ในชุมชนบ้านห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน” เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งตามวิถีครูบา ตามวิถีวัฒนธรรมประเพณีที่ได้ยึดถือปฏิบัติกันมา เพื่อสืบทอดแก่ลูกหลาน โดยจะเป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของคนในชุมชน รวมถึงชุมชนบริหารโดยรอบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาวิถีครูบาในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรม ในชุมชนบ้านห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

๒.๒ เพื่อศึกษาวิถีครูบากับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ในชุมชนบ้านห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

๒.๓ เพื่อศึกษาคุณค่าเชิงจริยธรรมของวิถีครูบา ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาในชุมชนบ้านห้วยต้มอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารซึ่งมีลำดับ

๑. ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลภาคสนามหรือจากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ทั้งนี้เพราะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนาด้วยเทปบันทึกเสียงทั้งนี้ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ ๑ - ๒ ชั่วโมง

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยศึกษา ค้นคว้า เอกสารเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตั้งแต่ระยะเริ่มต้นจนถึงการพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน ของชุมชนห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน โดยการพัฒนาตามวิถีครูบาช่วยย่นเวลาพัฒนา จากข้อมูลที่ปรากฏในประวัติครูบาวงศ์ และประวัติชุมชนห้วยต้มรวมถึงข้อมูลอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย เช่น การย้ายถิ่นฐาน การทำมาหากิน

๓. รวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมเกิดจากการประมวลเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา

๔. นำเสนอผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. วิถีครูบาในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรม

วิถีครูบาในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่า วิถีครูบาในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรม เป็นพื้นฐานให้เกิดแนวความคิดในการที่จะนำเอาวัฒนธรรมที่สั่งสมมาพัฒนาให้เกิดคุณค่าและมูลค่า อันส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีงาม ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา เผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านได้อบรมสั่งสอนให้ชาวเขาเคารพนับถือพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามแนวคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การปฏิบัติธรรมให้ดูเป็นตัวอย่าง สร้างอาชีพให้ชาวกะเหรี่ยง พร้อมทั้งดินในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ท่านจึงได้สร้างผู้นำชุมชน เพื่อให้ช่วยปกครอง ท่านได้เมตตาสร้างผังเมืองของชุมชนอย่างเป็นระเบียบ ทั้งระบบน้ำ ระบบไฟฟ้า สาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน มีการสนทนารธรรมกับผู้นำชุมชนและเผยแพร่ธรรมะให้แก่ชาวกะเหรี่ยงโดยการเล่านิทาน เพื่อให้ชาวบ้านได้รู้จักพิจารณาด้วยตนเองและทำให้ชาวบ้านได้เข้าใจหลักธรรมโดยวิถีธรรมชาติ เพราะธรรมะ คือธรรมชาติ ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่ตรงตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พรหมวิหาร ๔ ศีล ๕ สังคหะวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ ความเชื่อ ความศรัทธา ความเสียสละ ข้อกำหนดการอยู่ร่วมกันของชุมชนห้วยต้ม เป็นเบื้องต้น และจะสรุปในแต่ละด้านดังนี้

๑) วิถีครูบาในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรม ด้านความเชื่อ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนาพยายามที่จะสอนชาวเขาให้เข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยใช้กุศโลบายต่างๆ เช่น ความเชื่อการนับถือผีปู่ย่า ความเชื่อเรื่องใจบ้าน ความเชื่อเรื่องการแต่งกาย เป็นความเชื่อที่ท่านเป็นผู้แสดงธรรมะ เพื่อให้ชาวกะเหรี่ยงเข้าใจหลักธรรมและน้อมนำมาปฏิบัติตาม คือหลังจากฟังธรรมะแล้ว ทำให้ชาวกะเหรี่ยงเปลี่ยนความคิดและวิถีชีวิตก็เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด มีการรักษาศีล ๕ มีความเชื่อ ความศรัทธาและรู้จักเสียสละ ในการพัฒนาชุมชน วางตนเสมอต้นเสมอปลาย สร้างความสามัคคีในชุมชน

๒) วิถีครูบาในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรม ด้านอาชีพ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา กับการสร้างอาชีพให้ชาวเขาได้ประกอบอาชีพที่สุจริต เช่น ผ้าทอที่เฒ่าและการแปรรูปจากผ้าทอ เครื่องเงิน เครื่องจักสาน ตีเหล็ก การแกะสลักพระพุทธรูปหินทราย การขุดศิลาแลง และบ่อศิลาแลง อาชีพทำนาและการทำไร่เลื่อนลอย เป็นทุนทางวัฒนธรรมด้านอาชีพ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาใน

อดีต มีคุณค่าต่อมนุษย์และความต้องการของสังคมนอกเหนือจากการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถนำวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมสร้างการผลิตสินค้าและบริการได้โดยใช้แนวความคิดการสร้างสรรค์คุณค่า รวมถึงการสร้างตราสัญลักษณ์สินค้าเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๓) วิถีครูบาในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรม ด้านวิถีชีวิต ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา plugs วิถีชีวิตด้วยการสร้างทานสร้างบุญ เช่น การเข้าวัดสร้างบุญ การกินเจหรืออาหารมังสวิรัต มีประเพณีและวัฒนธรรม เป็นการเรียนรู้จากการสืบทอดจากบรรพบุรุษตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นทุนทางวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิต ดำรงชีวิตด้วยความมีเมตตา กรุณา มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี การวางใจเป็นกลาง รักษาศีลชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ หมั่นสร้างทานบารมี เป็นตัวอย่างที่ดี คงดำรงไว้ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยต้ม

๒. วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชน ให้เข้มแข็งในชุมชนบ้านห้วยต้ม

วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ในชุมชนบ้านห้วยต้ม จากการศึกษาพบว่า ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา หลังจากที่ท่านได้เผยแผ่ธรรมะให้แก่ชาวกะเหรี่ยงด้วยการเล่านิทาน ท่านได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาмаโดยการเทศนา การอบรมศีลธรรม และการประพันธ์ผลงานการประพันธ์ที่โดดเด่น ในปัจจุบันท่านเป็นตัวอย่างในการกินเจหรืออาหารมังสวิรัต ให้ทานแก่กองทุนวัด โรงเรียน โรงพยาบาล บุรณศาสนสถาน เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจหลักธรรมมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการส่งเสริมอาชีพโดยการส่งตัวแทนในชุมชนเข้าไปเรียนด้านวิชาชีพต่างๆ กลับมาถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน จนสามารถผลิตเป็นแหล่งเรียนรู้อาชีพมากมาย อาชีพเสริมที่ทำรายได้ให้กับชุมชน ได้แก่ การทำเครื่องเงิน ทอผ้าด้วยมือ การแปรรูปจากผ้าทอ ตีเหล็ก ขุดศิลาแลงและการจักสาน มีการพัฒนาจนเกิดเป็น ผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากลูกค้าและนักท่องเที่ยว สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนจนถึงปัจจุบันนี้ ท่านได้สร้างผู้นำชุมชน เพื่อการปกครองในการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยต้มในขณะเดียวกัน ท่านได้ใช้หลักธรรมพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักการมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย พรหมวิหาร ๔ การรักษาศีล ๕ และการรักษาประเพณีและส่งเสริมวัฒนธรรมด้วยความเชื่อและความศรัทธา ด้วยบารมีที่ครูบาชัยยะวงศาพัฒนาได้สร้างไว้ เพื่อเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็ง เป็นเบื้องต้น สามารถสรุปในแต่ละด้านดังนี้

๑) วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชน ด้านบุคคล ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ท่านสร้างผู้นำชุมชน หลังจากการมาอาศัยอยู่ร่วมกันของชาวบ้านที่มีจำนวนมากขึ้น การสร้างผู้นำจึงจำเป็นต้องมีเพื่อให้มีการปกครองและการพัฒนาในอนาคต ท่านวางผังเมืองของชุมชนเพื่อเอื้อต่อการดูแลและตรวจตรา วางระบบสาธารณูปโภค เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชุมชน ท่านพัฒนาผู้นำและชุมชนบ้านห้วยต้มด้วยการสนทนาหัวข้อธรรม ให้เข้าใจถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พัฒนาชุมชนบ้านห้วยต้ม ให้มี

ความเข้มแข็งทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา เป็นการพัฒนาด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ศีล ๕ ชุมชนบ้านห้วยต้ม จึงเกิดการพัฒนาด้านบุคคลสร้างความเข้มแข็งและร่วมปกป้องชุมชนของตนเอง

๒) วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชน ด้านชุมชน ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา เป็นบุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่ชาวเขาให้ความเคารพและศรัทธารวมทั้งคนพื้นราบ ซึ่งตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านได้ดำริคิดสร้างศาสนวัตถุ ศาสนสถาน เช่น วัดพระพุทธบาทห้วยต้ม เจดีย์ศรีเวียงชัย เพื่อดึงและปลุกจิตศรัทธาให้เกิดในคณะศิษย์ และเป็นบุคคลสำคัญที่สร้างความเจริญให้แก่วัดและชุมชนพระบาทห้วยต้ม หลังจากท่านได้มรณภาพลงจึงมีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น สืบต่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยเฉพาะประเพณีเปลี่ยนผ้าครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ชาวบ้านได้ให้ความสำคัญเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของชุมชนด้วยความเชื่อและความศรัทธา รวมไปถึงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอันทรงคุณค่า สร้างอาชีพและอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นทุนทางวัฒนธรรม ภายใต้การส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม ที่ควรแก่การพัฒนาส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

๓) วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชน ด้านองค์กร ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ท่านได้พัฒนาองค์กร โดยใช้หลักธรรมสังคหะวัตถุ ๔ เป็นบรรทัดฐาน ในการพัฒนาวัด โรงเรียน ในชนบท มีบทบาทอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน จึงเป็นการพัฒนาให้ชุมชนบ้านห้วยต้มมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านการปกครอง ผู้นำชุมชน และกิจกรรมที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม คือ การทำบุญใจบ้าน เป็นกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี และมีความเสียสละ และเกิดความเข้มแข็งในองค์กร เป็นการพัฒนาชุมชนตามวิถีครูบาชัยยะวงศาพัฒนา สืบไป

๓. คุณค่าเชิงจริยธรรมของวิถีครูบา ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาในชุมชน

คุณค่าเชิงจริยธรรมของวิถีครูบา ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาในชุมชน จากการศึกษาพบว่า คุณค่าเชิงจริยธรรมของวิถีครูบา หมายถึง หลักปฏิบัติที่ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ปฏิบัติโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรม ควบคู่กับการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเจริญทั้งทางด้านความคิด สติปัญญา และการดำรงชีวิต ที่มีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นดัง เข็มทิศ นำทางชีวิตสู่ความเจริญ ที่ยั่งยืน เป็นคุณค่าเชิงจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาได้แก่ พรหมวิหาร ๔ ศีล ๕ หลักการมีส่วนร่วม ความสามัคคี สังคหะวัตถุ ๔ อธิบาท ๔ หลักธรรมเหล่านี้ล้วนเป็นคุณค่าเชิงจริยธรรมที่ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา นำมาพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งตลอดมา กล่าวคือ

๑. หลักศีล ๕ คือ ศีลพื้นฐานที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ชาวพุทธทุกคนยึดถือปฏิบัติเป็นหลักของชีวิต ซึ่งชาวกะเหรี่ยงหลังจากที่ได้รับฟังการบรรยายธรรมะของครูบาชัยยะวงศา

พัฒนา จึงได้เปลี่ยนแนวคิดและวิถีการดำรงชีวิตด้วยการรักษาศีลและการเจริญภาวนา ถือศีลกินเจ ไม่ทานเนื้อสัตว์

๒. หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เอก เช่น พรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ผู้ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งการเป็นผู้นำชุมชน หรือที่เรียกว่า ตะกะ นั้นนับได้ว่าเป็นผู้นำที่มีความรู้ ฉลาดปราดเปรื่อง และได้รับการยอมรับนับถือจากคนในชุมชน

๓. หลักอิทธิบาท ๔ คำว่า อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม ความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ เปรียบได้กับการทำงานไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดๆ ต้องเป็นอาชีพที่สุจริต และต้องเป็นผู้ที่มีความขยัน รักในอาชีพที่ตนทำ

๔. หลักสังคหะวัตถุ ๔ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ครุบาชัยยะวงศาพัฒนา ท่านได้ปลูกฝังหลักการให้ทาน ตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก ทุกวันพระชาวบ้านจะหยุดทำงาน และจะพาครอบครัวเข้าวัด จะมีการตักบาตรผัก ผู้เป็นสามีจะอุ้มลูก ผู้เป็นภรรยาจะหิ้วถุงย่ามในถุงย่ามจะมีผัก เมื่อไปถึงวิหาร ผู้เป็นแม่จะเอาผักที่เตรียมมาใส่มือให้ลูกและให้ลูกเป็นผู้ถวายผักด้วยตัวของลูกเอง จึงเป็นการปลูกฝัง โดยใช้วิธีการ “การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีค่ากว่าคำสอน” นั้นเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาและเห็นผลเป็นที่ประจักษ์จวบจนปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป คือ ความเชื่อและความศรัทธา ที่เกิดจากการปฏิบัติตนของครุบาชัยยะวงศาพัฒนา ตั้งแต่ออกเดินธุดงค์ เผยแผ่พระพุทธศาสนา สอนธรรมะให้ชาวกะเหรี่ยงอีกหลายชนเผ่า จนเกิดการเดินทางมาอยู่รวมกันเป็นชุมชนบ้านห้วยต้ม ท่านจึงได้สร้างผู้นำชุมชน เพื่อแบ่งการปกครองให้ทั่วถึง ท่านจัดผังเมืองของชุมชนไว้อย่างเป็นระบบ สอนให้ชุมชนรู้จักพิจารณาสิ่งดีสิ่งชั่วให้ความรู้ อาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้จึงกลายมาเป็นความเชื่อความศรัทธา เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ เป็นแนวทางในการพัฒนาของชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม แสดงความมีส่วนร่วมด้วยกันจึงทำให้ชาวบ้านเกิดความรักและสามัคคีในชุมชน เป็นการปลูกฝังและสืบทอด ประเพณีและวัฒนธรรม อันดีงามที่ทรงคุณค่าและมูลค่า ซึ่งทุกกิจกรรมจะเกิดจากความเสียสละของคนในชุมชนและมีสิทธิ์ตัดสินใจร่วมกัน เป็นระบอบประชาธิปไตยในชุมชนบ้านห้วยต้มในปัจจุบัน

๕. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในชุมชน บ้านห้วยตม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ทำให้เกิดการอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ว่า วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาชุมชน ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักศีล ๕ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสังคหะวัตถุ ๔ หลักอิทธิบาท ๔ หลักการมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย ความสามัคคี ความเสียสละ เป็นต้น ซึ่งใช้เป็นสื่อในด้านการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และคุณค่าเชิงจริยธรรมของวิถีครูบา ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง วิถีครูบากับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ในชุมชนบ้านห้วยตม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นเชิงบูรณาการ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ได้ดังต่อไปนี้

๑ ข้อเสนอแนะเชิงบูรณาการ

๑) การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ควรส่งเสริมการพัฒนาด้านบุคคล เป็นการฝึกอบรม อันเป็นกระบวนการในการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ ให้กับบุคคล เพื่อให้เขาเหล่านั้นกลับมาพัฒนาองค์กรต่อไป

๒) การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ควรส่งเสริมการพัฒนาด้านอาชีพ เป็นกระบวนการซึ่งองค์การจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือชุมชนในการจัดการกับอาชีพของตนเอง ซึ่งอาจจะได้แก่ การประเมินศักยภาพของบุคคล กำหนดเส้นทางอาชีพที่เหมาะสม วางแผน และฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีการพัฒนาและความก้าวหน้าในงาน

๓) การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ควรส่งเสริมการพัฒนาด้านการปกครอง เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยตามกฎหมายในการบริหาร เช่น การปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่น

๒ ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการในการพัฒนาสังคมของครูบาชียะวงศาพัฒนา ในยุคปัจจุบันว่ามีความเหมือนหรือแตกต่าง จากครูบาครูบาชียะวงศาพัฒนาในอดีตหรือไม่อย่างไร

๒) ควรมีการใช้รูปแบบการวิจัยที่เป็นเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

๓) ควรศึกษาถึงการนำหลักการพัฒนาชุมชนในวิถีทางของครูบา มาเปรียบเทียบกับ การพัฒนาชุมชนตามทฤษฎีตะวันตก

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ, **เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน**, กรุงเทพมหานคร: สมาคาคทอลิก
แห่งประเทศไทย เพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘.

พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ราชบัณฑิตยสถาน,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระครูพุทธธรรมสุนทร(ไสดา ทาป่น), “บทบาทของพระครูพัฒนกิจจานุรักษ์ (ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา)
ในการสงเคราะห์ชุมชน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูสิริสุตาภิรมย์ (ศุภชัย สุทธิญาโณ), **พระชัยยะวงศานุสสติ**, กรุงเทพมหานคร: ป,สัมพันธการ
พิมพ์, ๒๕๔๐.

พระครูอดุลสีกิตติ์, **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในล้านนา**, เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๙.

วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, **ตนบุญล้านนา**, เชียงใหม่: บริษัท วิทอินดีไซด์ จำกัด, ๒๕๕๓.

ศ.นพ.ประเวศ วะสี, **ทฤษฎีสังคมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน**, กรุงเทพมหานคร: โอเดียน สโตร์
, ๒๕๔๗.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม ๒**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.